

AAC W PIGUŁCE

Komunikowanie jest formą społecznego zachowania każdego człowieka, który każdego dnia wyraża i wymienia z partnerem komunikacyjnym swoje myśli i emocje. Wprowadzenie AAC - Komunikacji Alternatywnej i Wspomagającej zastępuje lub uzupełnia naturalną mowę oraz umożliwia osobom niemówiącym lub mówiącym w ograniczonym stopniu przekazywanie i odbieranie komunikatów. W poniższym artykule przedstawimy Państwu istotę komunikacji alternatywnej. Opowiemy: Czym ona jest? Komu jest potrzebna? Jakie formy oddziaływań zawiera? Na co ma wpływ i jakie korzyści dostarcza użytkownikowi AAC? Serdecznie zapraszam do lektury.

Mirosław Wiśniewski
nauczyciel, oligofrenopedagog
dyrektor pedagogiczny NPP Effectis

Komunikacja to przekazywanie i odbieranie informacji w bezpośrednim kontakcie z drugą osobą (definicja wg. Słownika języka polskiego). Z potrzebą komunikacji rodzi się każdy człowiek i adekwatnie do wieku rozwojowego powinien móc ją zrealizować.

AAC - Augmentive and Alternative Communication oznacza Wspomagającą i Alternatywną Komunikację. Komunikacja Wspomagająca to proces, który wspomaga zdolność mówienia, wzmacnia oraz uzupełnia mowę. Pomaga w rozumieniu i rozwoju mowy oraz gwarantuje zastępczy sposób porozumiewania się, gdy użytkownik jest w trakcie nabywania umiejętności mówienia. Z kolei Komunikacja Alternatywna, to proces przyswajania zastępczych sposobów komunikacji dla osób u, których nie wykształtowała się mowa czynna. Systemy komunikacji AAC potrzebne są wszystkim osobom ze złożonymi potrzebami komunikacyjnymi, czyli wszystkim dzieciom i dorosłym, których mowa czynna trwale lub okresowo utrudnia codzienną komunikację.

W naszej placówce wszystkie oddziaływania AAC-owe traktujemy w ramach wspomagania mowy czynnej. Podopieczni Terapeutycznego Punktu Przedszkolnego „Effectis” w trakcie terapii logopedycznej mają wprowadzane indywidualne narzędzia komunikacyjne oraz intensywnie pracują metodami logopedycznymi stymulując rozwój mowy.

We wspomaganiu rozwoju mowy małego dziecka wykorzystywane są systemy znaków oraz symboli graficznych lub manualnych. Znaki manualne to system gestów pokazywanych za pomocą rąk np. Makaton, Język migowy, Alfabet palcowy, Gesty naturalne, znaki graficzne, zymbole, zdjęcia. Do najpopularniejszych należą: PCS-y, Piktogramy, symbole Mówika ale wyróżniamy jeszcze wiele innych systemów wizualnych dostępnych na rynku. W naszej placówce korzystamy z symboli PCS oraz gestów systemu Makaton.

W trakcie zajęć indywidualnych i grupowych dbamy o relację z podopiecznymi i aspekt komunikacyjny ceniąc sobie wielomodalność. Wprowadzając AAC bazujemy na tym, co dziecko lubi robić i co jest dla niego najbardziej atrakcyjne. Nie traktujemy takich oddziaływań jako naukę ale staramy się zapewnić dziecku odpowiednie warunki, poczucie bezpieczeństwa i sprawstwa. Na początku stosujemy te symbole, których wskazanie pozwoli

dzieciom na uzyskanie natychmiastowej korzyści np. jeść, pić, toaleta, symbole ulubionych zabawek/aktywności. Sytuacje komunikacyjne stwarzamy najczęściej jak to możliwe. W naszej pracy mocno wspomagamy się strategią modelowania, którą realizują w kontakcie z dziećmi wszyscy terapeuci. Modelowanie to dostarczanie osobie jak największej ilości przykładów wykorzystania jego pomocy AAC w codziennych sytuacjach komunikacyjnych. Jego celem jest zapewnienie solidnej bazy języka binarnego użytkownikowi, na podstawie którego budowane są umiejętności werbalne.

Na początku rozwijanie umiejętności komunikacyjnych z wykorzystaniem systemu AAC opiera się na strategii modelowania, którą realizujemy w codziennych sytuacjach. Pamiętajmy jednak, żeby wybierać sytuacje w których będzie to wykonalne i żadna ze stron nie będzie czuła presji. Najpierw wybieramy te słowa, których w danym momencie chcemy uczyć; określamy w jakich sytuacjach będziemy modelować. Zawsze dbamy o to, żeby słowa były praktyczne, znaczące, funkcjonalne i adekwatne do potrzeb i możliwości. Strategia modelowania jest fundamentem wspierania rozwoju komunikacji. Polega na stałym dostarczaniu jak największej ilości przykładów wykorzystania pomocy. W trakcie zajęć w NPP Effectis dzieci korzystają z indywidualnych i ogólnodostępnych narzędzi wizualnych np.: planów aktywności, tablic tematycznych, kontekstowych, pomocy AAC-owych tj. książki do czytania uczestniczącego, piosenki uczestniczące, gry i zabawki „przerobione” na AAC-owe. Zarówno w trakcie zajęć indywidualnych jak i grupowych stale pamiętamy o strategii modelowania, która w połączeniu innymi oddziaływaniami z zakresu AAC oraz pozostałych metod stosowanych w placówce przynosi widoczne efekty w rozwoju mowy i komunikacji naszych przedszkolaków.

Komunikacja Wspomagająca i Alternatywna (AAC) to różne strategie i narzędzia wykorzystywane przez osoby z trudnościami komunikacyjnymi do porozumiewania się. Oprócz modelowania chcielibyśmy przedstawić również inne AAC-owe strategie, które są nam pomocne w codziennej pracy.

Strategie AAC:

- Strategia „JESZCZE”- „KONIEC” - wpro-

wadzący ją podczas ulubionych, znanych aktywności o, których decyduje podopieczny. To baza strategia na, którą później „nakłada” nam się: „TAK-NIE”, „START-STOP”, „JA CHCĘ – JA NIE CHCĘ”. Dzięki niej wzbudzamy intencję komunikacyjną i poczucie sprawstwa.

- Tablica wyboru „NAJPIERW- POTEM” – informuje dziecko o aktywności lub nagrodzie, która będzie miała miejsce zaraz po zrealizowaniu obecnego zadania. Buduje motywację dziecka do wykonywania trudniejszych lub mniej atrakcyjnych zadań.
- Wizualne wprowadzenie zasad np. Cicha buzia, Stop, Czekam na swoją kolej, Słucham Pani, etc.
- Mini plany aktywności – dziecko wie jakie aktywności w placówce (dotyczące jego) następują po sobie w danym dniu.
- Tablice tematyczne np. tablice dotyczące zabawy (ulubione zabawki).
- Tablice kontekstowe np. tablica dotycząca wizyty u lekarza.
- Tablice wyboru np. tablica służąca do nauki kolorów.
- Plan dnia – dzięki niemu dziecko wie jakie aktywności (w grupie przedszkolnej) następują po sobie w danym dniu, pomaga w utrzymaniu poczucia bezpieczeństwa, nadaje strukturę dnia, zapobiega frustracji i schematom, uczy samodzielności.
- Karta zmiana – pomaga w przełamywaniu schematów, uczy elastyczności.
- Paszport komunikacyjny – zawiera informacje o danym podopiecznym np. dane osobowe, miejsce zamieszkania, telefon kontaktowy do rodzica/opiekuna, ulubione aktywności, przyjmowane leki.
- Czytanie i piosenki uczestniczące – wymagają aktywnego uczestnictwa, uczą dialogu i komunikacji naprzemiennej.
- Indywidualne narzędzia komunikacyjne technologii niskiej np. podkładka komunikacyjna, szybki komunikator, E-tran, książka osobista.
- Narzędzia indywidualne i wspomagające technologii wysokiej np. oprogramowanie na tablet, komunikatory, przyciski, interfejsy.

Zawsze należy pamiętać, że pomoce komunikacyjne to tylko narzędzia a na ich funkcjonalność

wpływa czynnik ludzki - zarówno podopieczny jak i jego środowisko powinni umieć z niego korzystać.

Ostatnim podejmowanym zagadnieniem będzie technologia wysoka. Przedstawimy popularne komunikatory, przyciski, interfejsy i oprogramowania. Komunikatory to urządzenia, których zadaniem jest zapewnić komunikację osoby niepełnosprawnej z otoczeniem. Są to urządzenia niezależne od komputera, mające za zadanie wspomóc komunikację. Nagrywa się na nie wiadomości (słowa, zdania), które można następnie odtworzyć poprzez naciśnięcie przycisku. Każdy komunikat może być odtwarzany dowolną ilość razy. Komunikatory mogą zawierać od jednej po kilkaset wiadomości. Dzięki tym urządzeniom osoby niemówiące lub mające problemy z mową mogą przekazać istotne informacje np. o sobie, o ważnych wydarzeniach, wyrażać swoje potrzeby, pragnienia, emocje, myśli, czy uczestniczyć w dyskusji. Ponadto komunikatory pozwalają na weryfikację wiedzy. Dzięki nim uczniowie mogą odpowiadać na lekcjach, uczestniczyć w sytuacjach społecznych.

Popularne, przykładowe komunikatory to:

- BIG BUTTON
- TALK BOOK FOUR
- BIGmack
- BIG Step-by-Step
- LITTLE Step-by-Step
- PartnerPlus Four
- Talking Photo Album
- GoTalk 4+/ 9+
- Tobii S32 Scan

Oprogramowanie wspomagające komunikację alternatywną również przeznaczone jest dla osób mających problemy z mówieniem. Oprogramowanie można zainstalować na komputerze, tablecie, telefonie dzięki czemu urządzenia te stają się narzędziem komunikacji. Bazy symboli sprawiają, że programy te są dostępne również dla osób nie potrafiących czytać i pisać. Syntezator mowy pozwala zaś osobie niemówiącej na głosowe wyrażanie swoich emocji, potrzeb, opinii, poglądów oraz dyskusje na dowolne tematy. Wyróżniamy różne opcje dostępu do programów: za pomocą myszki, klawiatury, ekranu dotykowego, pojedynczego

przycisku, sterowania wzrokiem sprawiają, że aplikacje te mogą być obsługiwane przez osoby z różnymi dysfunkcjami. Bogactwo funkcji sprawia, że programy te są nieocenionym narzędziem współpracy nauczyciela i niepełnosprawnego ucznia.

Popularne oprogramowania:

- Symbol for Windows – baza symboli PCS
- Boardmaker & Speaking Dynamically Pro - program do tworzenia interaktywnych tablic
- Grid for iPad - aplikacja wspomagająca komunikację
- MÓWik - oprogramowanie wspierające komunikację
- Clicker 6 - oprogramowanie wspierające naukę pisania i czytania

W ramach technologii wysokiej wyróżniamy także syntezatory mowy np. Sym Writer, przyciski i interfejsy (służą osobą niepełnosprawnym ruchowo lub zastępują myszkę) oraz oprogramowania wspierające naukę komunikacji za pomocą wzroku np. C-Eye.

Niestety pomimo samych korzyści, które płyną z wprowadzania Komunikacji Alternatywnej i Wspomagającej bardzo wielu terapeutów i rodziców boi się korzystania z tej formy terapii. W licznych badaniach i praktyce klinicznej zostało udowodnione, że AAC nie hamuje rozwoju mowy. Większość dzieci, które korzystały z AAC posługuje się dużą ilością słów w mowie werbalnej, a 90%, które miało wprowadzone wsparcie przed 6. r.ż. zaczęło komunikować się z użyciem mowy czynnej. W świetle obecnie uznanych dowodów stwierdza się, że nie ma specyficznych umiejętności wstępnych, które warunkują skuteczność szeroko rozumianego AAC, co oznacza, że ta forma oddziaływań jest stworzona dla każdego użytkownika niewerbalnego niezależnie od wieku i poziomu funkcjonowania.

Jak rozmawiać z osobą korzystającą z AAC ?

- Zwróć się twarzą do rozmówcy.
- Zostawiaj dużo czasu na odpowiedź.
- Zadawaj proste pytania, żeby nie było wątpliwości, na które pytanie trzeba odpowiedzieć.
- Używaj przede wszystkim pytań otwartych, w których użytkownik AAC ma możliwość wybo-

ru np. „Co chcesz zjeść?”

- Kiedy wszystkie sposoby zawodzą, zadawaj pytania, na które można odpowiedzieć: „TAK” lub „NIE”.
- Nigdy nie pozostawiaj niezakończonych lub nieudanej rozmowy.
- Dostrzegaj komunikaty.
- Nazywaj zachowania i intencje dziecka.
- Wspomagaj przekaz: wskazuj palcem, bądź wyrazisty.
- Buduj wspólne pole uwagi: fizycznie ogranicz przestrzeń, stosuj regułę naprzemienności.
- Mów dziecku, co zrozumiałeś.
- Bądź konsekwentny w swoich strategiach komunikacyjnych – postępuj zawsze tak samo.

Daj czas, nie bój się ciszy!!! Powodzenia!!!

mgr Katarzyna Rogozińska
logopeda, terapeuta AAC

Artykuł opracowany został przez specjalistów z Niepublicznego Punktu Przedszkolnego „Effectis” „Effectis” Niepubliczny Punkt Przedszkolny dla dzieci z autyzmem Warszawa, Ursynów, ul. Pod Lipą 1, lok. nr 2 +48 505 868 502, www.effectis.edu.pl

„Effectis” – placówka powstała z inicjatywy doświadczonych i dobrze zorientowanych w temacie zaburzeń ze spektrum autyzmu rodziców, którzy zmagają się z zaburzeniem swojego dziecka na co dzień. W połączeniu sił z kadrami wykwalifikowanych terapeutów oraz specjalistów, powstało wyjątkowe miejsce, niosące pomoc dzieciom z ASD i ich rodzinom.